

A versírás szenvedélye

Draskóczi Ágnes *Örvény* című kötetének dicsérete*

Draskóczi Ágnes: *Örvény*,
Miske Emő illusztrációival,
Napkút, Budapest, 2011

Kiveszőben van az a nagyon régi hagyomány, hogy verset írni szenvedély. A szenvedély pedig a szenvedélyességet hozza be az emberek életébe. A szenvedély elragad magával, nem az vagyok, aki vagyok, hanem része leszek valami másnak. Más-
sá leszek, meglátom magamban a mást, a másikat. Valamit, amiről nem tudtam, nem akartam tudni. A szenvedély elsodor, kizökkent azok közül a megszokások, megszokott dolgok közül, ahol otthonosan éreztem magam. Nem biztos, hogy jól. De az sem biztos, ott jól fogom érezni magam, ahová a szenvedély ragad. A szenvedély elvisz olyan határokig, ahol meg kell állni és körül kell nézni, hogy hol vagyok, hogy kerültem ide, és legfőképp: mit keresek itt? A szenvedély lehúz, beránt, mint ahogy az örvény, a spirális pörgés, amely a végtelen vonal másik megjelenése. Az egyenes vonal a modern gondolkodás logikája szerinti végtelen jelképe. A régebbi korok a végtelent, ahogy a vég-

telen jelképét is, az örvényben, a körben, a forgás geometriájában vélték megpillantani. Az örökkévalóság jelképe sokkal inkább a csiga, mint az egyenes vonal mentén haladó fénysugár volt.

Kiveszőben van az a régi hagyomány, amikor az emberek azért írtak verset, hogy életük titkaira, az élet megmagyarázhatatlan, felfoghatatlan rejtelmekre rácsodálkozzanak. Hogy rögzítsenek egy eltűnő, egy elmúló pillanatot; egy állapotot, egy hangulatot, egy sejtelmet. Egy intuitív sejtést, amely önmaguk és a világ; illetve vagy önmaguk, vagy a világ titkába belefeledkező nyomát próbálják megállítani, megragadni. Olyanok ezek a versek, mint egy-egy elillanó pillanat rögzítése.

Mint amikor még nem volt fényképezőgép, és ha egy ember nagyon fontos és valamilyen benső, bensőséges dolgot szeretett volna megőrizni, hogy később vissza tudja idézni az elmúltot, a tovafutót, akkor egyfajta mnemotechnika jegyében valami tárgyyszerű dolgot hozott létre. Mondjuk ilyen egy keresztelési ruha, egy menyasszonyi fátyol, egy vőlegényi mirtusz, egy leszakított levél egy temetésről. Vagy egy emlékül elrakott kavics, egy hajtincs, amelyet a gyerek fejéről vagy a kedves hajából szalaggal átkötve eltettek. Lehetett az egy kézimunka, egy szövés, egy lepréselt virág vagy levélnyomat az imakönyvbe rejtve. Vagy a mindennapi jegyzésekre szolgáló könyvbe, az *omniáriumba*, amelyet évekre, évtizedekre félretettek, az öregség napjaira elraktak. Mert a lélek elmúló állapotok sora. Az emlékezet pedig csalfa dolog, mindent megőriz és

* Elhangzott 2012. március 22-én a Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtárban, Debrecenben.

mindent átalakít. De előhívni ebből a tárházból csak tárgyiasult, az időből kiszakított dolgok által lehetséges. A mnemotechnikák régi hagyományában hajdan a sokféle kifinomult tudás és gyakorlat szolgált arra, hogy visszahozzák az elmúltat, hogy – egy divatos fordulattal élve – az elmúlt idő nyomába szegődvé visszataláljanak a lélek időtlen, mert mindenkor egyszerre jelen lévő idejébe. A versek erre is szolgáltak. Ezt a tudást ma már kevesen birtokolják. Szókratész a halála előtt verset írt, mert egy makacsul visszatérő álom erre ösztönözte:

messzebről nézni, fentről
vagy egyáltalán nem is nézni már
tárt szemekkel belülré figyelni
s várni, akár a haldokló ha vár
valahogy, (72. oldal)

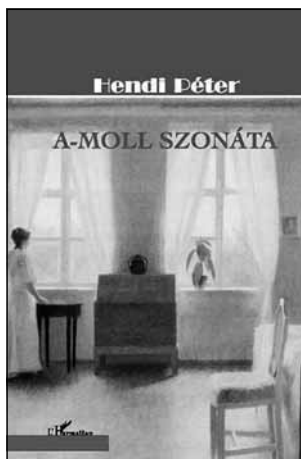
Draskóczi Ágnes versei titkok, sejtések, amelyek a lélek felvillanásait ennek a régi, ma már nem divatos módszer szerint és az ünnepélyesség jegyében tudják megragadni. Ez egy régi-régi tudás. Időszerűtlennek tűnhet manapság, ezért időszerű. Az örvénnyel, az örvényléssel, a szenvedéllyel, az emelkedettséggel tartanak kapcsolatot. Szépségük és erejük ez a szelídség.

Borbély Szilárd

Bankrablás a-mollban

Tragédiák és komédiák zajlanak a környező világban, drámák, konfliktusok az emberben ott, amit a közmegegyezés léleknek nevez. A kül- és a belvilág földrengései némelykor egészen hasonlónak tűnnek, máskor pedig úgy látszik, mintha semmi közük se volna egymáshoz. Minden dráma, minden lélek reng a maga földjén.

A hazát cserélő, magát szerencsésnek mondogó ifjú lelkében bizonyosan másféle ellentétek, hiányok és fölöslegek dolgoznak, mint a személyiségét valtig keresőben, aki addig kacérkodik álarcaival, amíg valódi arcát elveszíti.

Hendi Péter: *A-moll szonáta. Három színdarab,* L'Harmattan, Bp., 2012

A szerelem sem a halálig él csupán, szívósan indázik tovább, magához kötöz különböző szándékú idegeneket, akik már azt se tudják, a drámában miféle szerep is jut nekik.

Egy drámaírónak vajon a sors mely állomásait kell végigjárnia, hogy eljusson az áhított konfliktusig, amely papírra leírható, s – jobb esetben – színpadon elhitethető. Lehet, hogy a dráma nem valamilyen életpálya eredménye. Lehet, hogy igen...

Hendi Péter fiatalsága húsz-egynéhány évét, egy jogászdiplomát és három meg nem valósult filmforgató-

könyvet vitt magával szellemi muni-
cióként annak idején. És nyilván vala-
melyes elszántságot, hogy a muni-
ciót hasznosítani fogja – amit, ahogy lehet.
Író lett, magyar író külföldön, bár szá-
mára az írói tevékenység is elsősorban
örök, sarkalló munkálkodás, a meg-
szólalás, a kibeszélés vágya-kényszere
olyan drámákról, amelyeket rajta kívül
nem élhet át, nem írhat meg senki.

Hendi elsősorban novellista, a kis-
próza mestere, a kemény és elegáns,
de rövid szövegeké. A leszűrt indulat,
a kitartó bánat és öröm szótlanságá-
val beszélnek írásai. Mi más lehetne
a témája (a tengeri szikla, amelyet
százszor körülhajóz), mint az elhagyott
haza és a meg nem található új haza,
a befogadás és a kirekesztés egy-
másba fonódása, az élet szereplőinek
kínosan gyors eltűnése és mindvég-
gig tartó emlékezete. Ez a mondanakör
örök, Odüsszeusz ugyanígy hányódott
az otthon és az idegen föld, szirének
és emlékezetvesztő disznók között,
mint modern korunk világutazói, akik
talán el se hagyják villa- (vagy panel-)
lakásukat és számítógépük környékét,
mégis átélnek ég, föld és a média kíná-
latát, amit abból vállalni akarnak, vagy
éppen amit maguktól elrekeszteni bír-
nak. Ez az örök életű mondanakör mun-
kál benne akkor is, ha drámát ír, ha
személyekre, jellemekre, elmondott és
elhallgatott szövegekre építi műveit.

Bankrablás Stockholmban – erős
a készítés az olvasóban, hogy afféle
lélekben végrehajtott kifosztást lásson
e különös párbeszédsorozatban. Ré-
gen látott, gyerekkori barátok keresik
meg egymást éjszakai telefonhívások-
kal, századszor, mindig, amikor az
emlékezés nagyra nő bennük, nem
pedig valamely világfordító esemény
idején. Lelkesen beszélnek ilyenkor a
semmiről, a lényegtelenről, a hajdan-
voltakról, magukról, amikor még evi-

dencia lehetett az együttlét. Ezredszer
is megkérdezik a másiktól, maguktól:
milyenek is a svédek? A svédek is
megkérdezik tőlük, hogy érzik magu-
kat Svédországban ők, az idegenek?
Mert hát milyenek a svédek, a magya-
rok, a déliek, a szomszédok, a mes-
sziról jöttek, a vendégek, az emigrán-
sok, a menekültek, a számkivetettek?
Mindenki dadog rá valamit, amit igaz-
nak gondol, vagy éppen nem meri
kimondani, amit igaznak gondol. És
utálja, hogy megkérdezik: hogy érzi
magát ott, idegenben, miközben már
egy-két-három évtizede azon gyötrő-
dik, hogy ne érezze magát idegennek
a maga választotta országban. Nehéz
gond ez, van-e konfliktus ennél csen-
desebb, szívósabb, lélekölőbb?

A Göteborgban éjszakázó magyar
telefonáló a rádióból értesül a bank-
rablásról, percről percre közvetíti az
eseményeket távolban élő barátjának,
aki mint izgalmas eseményt hallgat-
ja. Pedig „egy szemtanú” megemlíti,
hogy az elkövető akcentussal beszél,
miközben pénzt, gépkocsit és repülő-
követel, alighanem bevándorló, a rá-
diót hallgató és telefonba beszélő férfi
ezt úgy értelmez, hogy akár magyar
is lehet. Miközben folyik a bankrablás
Stockholmban, amelyben rendőrség,
rádió, bankvezetőség, repülőter ves-
részt, igazgató, három titkárnő és egy
feltehetően balek bankrabló szerepel,
de valójában semmi nem történik egy
csipetnyi ijesztgetésen kívül, órákon
keresztül van jól emészthető csám-
csognivalója egy országnak, amelyben
svéd, magyar (a sor folytatható) szurkol
ide, oda, vagy egészen máshova – vér-
mérséklete szerint. Az emlékek pedig
dolgoznak, vagy inkább makacsul nem
változnak, nem oldódnak meg, nem
fakulnak meg, mégis mintha ezek a le-
téphetetlen kötelekek tartanak az élet
felszínén a magyart, a svédet (...), sem

elsüllyedni, sem felrepülni nem engedve az emlékek öleléséből.

A *pettyes nyakkendő* – jelkép ez bizony, de olvasó legyen a talpán, aki kitalálja, hogy minek a jelképe, talán a szárnyaló fantáziának, talán a sikerre törekvésnek, vagy inkább valami zavarnak, amely a személyiséget színessé (de legalább pettyessé) teszi. Hiba volna hagyományos drámai műfajokban gondolkodni, talán a párbeszéd kifejezés a legtalálóbb, már csak azért is, mert ezúttal is mindannyiszor két szereplő között zajlik a konfliktus. Ami persze igaz, bár nem a szintiszta valóság, mivel egyetlen – némiképp izgága és exhibicionista – lélek párbeszél önmaga ilyen meg olyan inkarnációival (de hát mondtuk, hogy „pettyes nyakkendő” a fiatalember).

Önmagával töpreng, a dédelgetett lehetőségeket veszi sorra, az elszasztott ígéreteket éli át, még ha csak vágyaiban is? A félelmeket, a következőkét, a lélek két féltékéjét próbálgatja egymáshoz igazítani, és igyekszik kihallani a zörejeket ebből az összeigazításból? Ki mit tud, ki mit akar kihallani a párbeszédéből, amelyeket persze nem is mond el pettyes nyakkendőjük – maga Hendi egyébként nagy megértéssel szemléli, szereti fantomteremtényeit, eszében sincs valóságosan választani közülük!

A bíró délelőtt meghozta ítéletét, de a börtönök zsúfoltak, a rabnak pedig szállás kell éjszakára, bírónk tehát hazaviszi rabunkat rózsadombi villájába. Persze csak ideiglenesen, de az ember tudja, nincs kockázatosabb az ideiglenesnél. Az eljárás jogszerűtlen, a rab él és visszaél a helyzettel, de valójában olyan mindegy, mit zsarol ki fogvatartójától, mindkettőjük számára egyformán kínos, kisszerű, fonák és már majdnem kacagtató a helyzet. A konfliktust persze álmodja csak a

pettyes nyakkendő fiatal jogász, általában ő a bíró, aki majd leend hamarosan, de nem baj, ha „audiatur et altera pars”, ha a másik résztvevő érveit, nézeteit is kipuhatolja.

Aztán felriad, a másik oldalára fordul, és máris új szereplők jelennek meg, a méltatlanul elnyomott festő fest egy műteremben, amely gyanúsán hasonlít egy elmegyógyintézethez (jogászokról szóló drámában már mégsem írhatjuk le, hogy bolondokháza!). Hamarosan betoppan a főorvos, a festő fest, az orvos vizsgál, a szomszéd zárkában Napóleon világot hódít. Mégsem bohózat, hanem szikrázó szellemi pengeváltás folyik az abszurditás, az álom és a művészetpszichológia határvonalán. A festő a valóság titkait kutatja, amiként az orvos is, a valóság – talán ugyanolyan, talán más – szegmentumát, nem is tagadják sem maguk, sem egymás előtt. A festő bérelte ezt a helyiséget, de a tulajdonos eladta az intézetnek, s a festő így került a házba – mintha így működne a nagyvilág, azt hisszük, egyik részlegében vagyunk, s kiderül, bizony a másikkban.

Reggel persze felriad diákunk, indulna a tengernél nyaraló felesége után, de autószerelés, csomagolás, telefon – a nyomorúságos részletek mindent felülírnak, vagy inkább összefirkálnak. Nincs alteregó, nincs kettéhasadt lélek, egyetlen ügyefogyott ügyfél van, ügyeskedő kisszerűek, köztökődő tanácsadók. „Maradj az, aki vagy – bármi is történéjk!” – hangzik el valahol a vége felé a jó tanács (vagy inkább bosszús kifakadás?). Nagy bölcsesség! – mondaná az olvasó lemondóan, aztán megérti: válaszd széjjel, mi minden lehettél volna, mi lettél, győződj meg önmagad erejéről, mérd fel a körülmények kötelékeit, és mindezek után válaszd meg személyiségedet. Lehet, hogy

ezt a párbeszédet így kell érteni, de lehet, hogy másképpen!

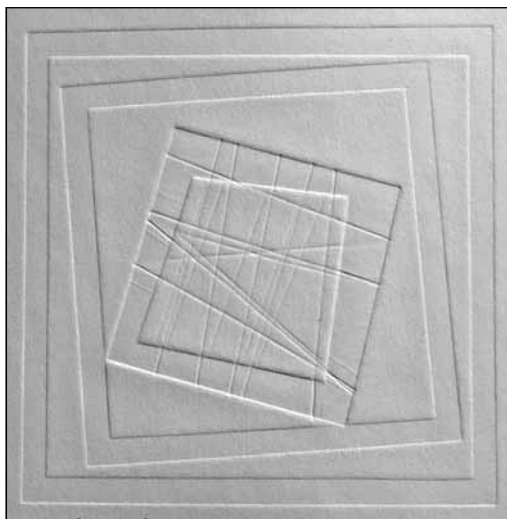
A-moll szonáta – a szépség, a szerelem és a bánat egybeszővődése, egy szerelem utóélete (talán minden szerelem nagy és őszinte, de mintha két művész alkotásra serkentő érzelme a többinél valamiképpen tartósabbnak bizonyulna). Korokon, nemzedékeken átível az emlék, megőrzi, aki sajátjának érzi. És belekapaszkodik, aki hasznot lát benne, aki a maga érzései erősítésére, védelmére akarja fordítani. Az emlék nem szabja át az életet föltétlenül, de tartalmasabbá, hitelesebbé teszi, erőt ad az elmúlás elviseléséhez és az elmúltak felidézéséhez.

Zajos és felületes napi lihegés és rohanás háttérben is képes irányítani, és megőrzi, hogy eldobjuk magunktól csak azért, mert csendes, mert bánathordozó, mert eltörölhetetlen. Az emlék szerény erő, miközben felsóhajt az élete alkonyára jutott özvegy zongoraművésznő: „Lassan már azért se vagyunk felelősek, amit mi magunk csinálunk.” A lelkiismeret (akit itt Gérardnak hívnak, és meg

se jelenik személyesen) vásottan szól és – bosszantó! – mindig igaza van, a praktikus vállvonogatva osztja kéretlen bölcsességét, amelyet mindig fél- (vagy még kisebb résznyi) igazságnak érzünk. Grieg szonátája szép és szívbe markoló, átkalauzol egy teljes életen, zuhatagon és sivatagon.

Hendi Péter kora gyermeke, de hát ki nem az? Drámáiban az 1960–70-es évek világa, gondolat-, sőt szókinccse jelenik meg. Ekkor hódít Európában, és hamarosan Magyarországon is, Dürrenmatt, Anouilh, Beckett, az amerikai Williams vagy Miller új tartalmú és új formájú drámabirodalma. Hendi ismeri, érezhetően kedveli ezt az új hangvételt, miközben a maga magyar- (országból hozott) élménykinccsével sajátos módon képes színeznit. Olvasmányának szórakoztató, felzaklató és letehetetlen, az olvasó nem tudja, örömeiben vagy haragjában nevet-e a párbeszédeken (netán bánatában). Ugyan milyen volna színpadon, egy pincei kamaraszínházban például?

Lukáts János

ALEATORIKUS ETŰD – HOMMAGE À JOHN CAGE (DOMBORNYOMAT)